

การศึกษาความต้องการจำเป็นในการบริหารงานวิชาการ
ของครูโรงเรียนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่
การศึกษามัธยมศึกษาตอนต้น*

A STUDY OF NEEDS ASSESSMENT IN ACADEMIC ADMINISTRATION
OF TEACHERS IN HIGHLAND SCHOOLS IN REMOTE AREAS UNDER
THE SECONDARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE NAN

จารวี เขื่อนเพชร¹ และ วรณกร พรประเสริฐ²

Jarawee Khuenphet¹ and Wannakorn Pornprasert²

¹⁻²มหาวิทยาลัยพะเยา

¹⁻²University of Phayao, Thailand

Corresponding Author's Email: 6720516@up.ac.th

วันที่รับบทความ : 3 กุมภาพันธ์ 2569; วันแก้ไขบทความ 16 กุมภาพันธ์ 2569; วันตอบรับบทความ : 18 กุมภาพันธ์ 2569

Received 3 February 2026; Revised 16 February 2569; Accepted 18 February 2026

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความต้องการจำเป็นในการบริหารงานวิชาการของครูโรงเรียนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร และศึกษาแนวทางการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร การวิจัยดำเนินการ 2 ขั้นตอน ขั้นตอนที่ 1 สรุปรวความต้องการจำเป็นในการบริหารงานวิชาการของครูโรงเรียนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร จากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 136 คน ที่ได้จากการสุ่มแบบแบ่งชั้น วิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และดัชนี

Citation:

* จารวี เขื่อนเพชร และ วรณกร พรประเสริฐ. (2569). การศึกษาความต้องการจำเป็นในการบริหารงานวิชาการของครูโรงเรียนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาตอนต้น.

วารสารส่งเสริมและพัฒนาวิชาการสมัยใหม่, 4(2), 983-998.

Jarawee Khuenphet and Wannakorn Pornprasert. (2026). A Study Of Needs Assessment In Academic Administration Of Teachers In Highland Schools In Remote Areas Under The Secondary Educational Service Area Office Nan. Modern Academic Development and Promotion Journal, 4(2), 983-998.;

DOI: <https://doi.org/10.>

<https://so12.tci-thaijo.org/index.php/MADPIADP/>

ความต้องการจำเป็น ชั้นตอนที่ 2 สัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ 5 คน เลือกแบบเจาะจง วิเคราะห์เนื้อหาเชิงคุณภาพ

ผลการวิจัย พบว่า ดัชนีความต้องการจำเป็นโดยรวมเท่ากับ 0.472 โดยด้านที่มีความต้องการสูงสุดคือการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา รองลงมาคือการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ ส่วนการส่งเสริมและสนับสนุนงานวิชาการแก่บุคคล ครอบครัว องค์กร หน่วยงาน และสถาบันอื่นที่จัดการศึกษามีความต้องการต่ำสุด แนวทางการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร ผู้บริหารสถานศึกษาควรบริหารงานวิชาการแบบบูรณาการ โดยพัฒนาหลักสูตรที่เชื่อมโยงภูมิปัญญาท้องถิ่นและทักษะอาชีพ ส่งเสริมการวิจัยในชั้นเรียนและนวัตกรรมเทคโนโลยี ภายใต้ระบบนิเทศกัลยาณมิตรและประกันคุณภาพตามวงจร PDCA ควบคุมการประเมินตามสภาพจริงและแนะแนวเชิงบูรณาการ โดยใช้แหล่งเรียนรู้ชุมชนเป็นฐาน ขยายความร่วมมือทางวิชาการ และเป็นศูนย์บริการวิชาการแก่ภาคีเครือข่าย เพื่อความยั่งยืนของการศึกษาในพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร

คำสำคัญ: การบริหารงานวิชาการ, ความต้องการจำเป็น, โรงเรียนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร

Abstract

This research aimed to study the needs assessment in academic administration of teachers in highland schools in remote areas and to examine guidelines for academic administration of highland schools in remote areas. The research was conducted in two phases. Phase 1 surveyed the needs for academic administration of teachers in highland schools in remote areas from a sample of 136 respondents obtained through stratified random sampling. Data were analyzed using mean, standard deviation, and Priority Needs Index (PNI). Phase 2 involved interviews with five experts selected through purposive sampling, with qualitative content analysis employed.

The research findings revealed that the overall Priority Needs Index was 0.472. The aspect with the highest need was research for educational quality development, followed by learning process development. The promotion and support of academic services to individuals, families, organizations, agencies, and

other educational institutions had the lowest need. Guidelines for academic administration of highland schools in remote areas indicated that school administrators should implement integrated academic administration by developing curricula that connect local wisdom and vocational skills, promoting classroom research and technological innovation under a collegial supervision system and quality assurance following the PDCA cycle, alongside authentic assessment and integrated guidance. This should utilize community-based learning resources, expand academic collaboration, and serve as an academic service center for network partners to ensure the sustainability of education in highland remote areas.

Keywords: academic administration, needs assessment, highland schools in remote areas

บทนำ

การศึกษาเป็นรากฐานสำคัญในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และประเทศชาติอย่างยั่งยืน สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561–พ.ศ. 2580) และแผนการศึกษาแห่งชาติ (พ.ศ. 2560-2579) ที่มุ่งเน้นการจัดการศึกษาที่มีคุณภาพและเท่าเทียมสำหรับคนไทยทุกคน โดยมุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ ทักษะ เจตคติ และคุณธรรมจริยธรรม เพื่อให้สามารถดำรงชีวิตอย่างมีความสุขและมีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศชาติ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2560) อย่างไรก็ตาม ประเทศไทยยังคงมีความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาอย่างชัดเจน โดยเฉพาะในโรงเรียนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร ซึ่งประสบปัญหาและความท้าทายที่ซับซ้อนกว่าโรงเรียนในพื้นที่ราบทั่วไป ทั้งด้านข้อจำกัดทรัพยากร งบประมาณ บุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน การเข้าถึงเทคโนโลยีและสิ่งอำนวยความสะดวกทางการศึกษา รวมถึงสภาพแวดล้อมทางภูมิศาสตร์และสังคมวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2562) การจัดการศึกษาในพื้นที่เหล่านี้จำเป็นต้องบูรณาการองค์ความรู้ท้องถิ่นกับการศึกษาในระบบ เพื่อให้ผู้เรียนสามารถดำรงชีวิตในพื้นที่ของตนได้อย่างมีคุณภาพและสามารถปรับตัวเข้ากับการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลก (วิชัย วงษ์ใหญ่ และมารุต พัฒนาผล, 2563)

โรงเรียนในพื้นที่สูงมักเผชิญปัญหาที่เชื่อมโยงกับปัจจัยหลายด้าน เช่น ความหลากหลายทางชาติพันธุ์ และภาษาของผู้เรียน (สุวิมล ว่องวาณิช และคณะ, 2562)

สภาพแวดล้อมทางภูมิศาสตร์ที่เป็นอุปสรรคต่อการนิเทศและการพัฒนาครู (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2564) การขาดแคลนครูที่มีคุณวุฒิตรงและการเปลี่ยนแปลงของบุคลากรที่ค่อนข้างสูง ส่งผลให้การพัฒนางานวิชาการขาดความต่อเนื่อง (ชัยยุทธ ศิริสุทธิ, 2563) และการขาดแคลนบุคลากรเฉพาะด้าน เช่น ครูแนะแนว ครูการศึกษาพิเศษ อาจส่งผลกระทบต่อคุณภาพการจัดการเรียนรู้ (มูลนิธิเพื่อการพัฒนาการศึกษาในถิ่นทุรกันดาร, 2563)

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอำนาจ มีโรงเรียนในพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร 11 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 36.67 ของโรงเรียนทั้งหมด 30 โรงเรียน โดยพบปัญหาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนที่ต่ำกว่าเกณฑ์มาตรฐานจากผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติขั้นพื้นฐาน (O-NET) (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอำนาจ, 2567)

งานวิชาการเป็นหัวใจของการจัดการศึกษา ประกอบด้วย 12 ภารกิจหลัก ตั้งแต่การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ การวัดและประเมินผล ไปจนถึงการประกันคุณภาพและการประสานความร่วมมือ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2552) การบริหารงานวิชาการที่มีประสิทธิภาพเป็นกลไกสำคัญในการลดช่องว่างทางการศึกษา (UNESCO, 2023) และส่งเสริมการพัฒนาหลักสูตรที่สอดคล้องกับบริบทและความต้องการของผู้เรียน (Banks & Banks, 2010) โดยต้องมีความยืดหยุ่น ปรับตัวได้ และสามารถตอบสนองต่อความต้องการที่หลากหลาย (ประเสริฐ บุญเรือง, 2562)

การศึกษาความต้องการจำเป็น (Needs Assessment) เป็นกระบวนการสำคัญในการระบุช่องว่างระหว่างสภาพที่เป็นอยู่กับสภาพที่พึงประสงค์ (Kaufman & English, 1979) ซึ่งจะไปสู่การเปลี่ยนแปลงกระบวนการจัดการศึกษาและการบริหารจัดการที่ตรงกับสภาพปัญหาที่แท้จริง (นงลักษณ์ วิรัชชัย และสุวิมล ว่องวานิช, 2563) การวิจัยครั้งนี้จึงมุ่งศึกษาความต้องการจำเป็นในการบริหารงานวิชาการของครูในโรงเรียนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอำนาจ เพื่อนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความต้องการจำเป็นในการบริหารงานวิชาการของครูโรงเรียนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอำนาจ
2. เพื่อศึกษาแนวทางการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอำนาจ

การทบทวนวรรณกรรม

การบริหารงานวิชาการเป็นภารกิจหลักของสถานศึกษาที่มีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษา เป็นการดำเนินการที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนและการพัฒนาผู้เรียนให้บรรลุเป้าหมายการศึกษา โดยครอบคลุมการพัฒนาหลักสูตร การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ การประเมินผล การใช้สื่อเทคโนโลยี และการวิจัยเพื่อการพัฒนาการเรียนรู้ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2556) ขอบข่ายการบริหารงานวิชาการตามที่สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2552) กำหนดไว้ 12 ด้าน ได้แก่ การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ การวัดผลประเมินผลและเทียบโอนผลการเรียน การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา การพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษา การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ การนิเทศการศึกษา การแนะแนวการศึกษา การพัฒนาระบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา การส่งเสริมความรู้ด้านวิชาการแก่ชุมชน การประสานความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการกับสถานศึกษาอื่น และการส่งเสริมและสนับสนุนงานวิชาการแก่บุคคล ครอบครัว องค์กร หน่วยงาน และสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา

ความต้องการจำเป็น คือความแตกต่างระหว่างสภาพที่เป็นอยู่จริงและสภาพที่คาดหวังหรือควรจะเป็น ซึ่งเป็นกระบวนการที่ช่วยให้สามารถตัดสินใจได้ว่าควรมีการปรับปรุงหรือเปลี่ยนแปลงสิ่งใดเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ต้องการ (พชรวิทย์ จันทรศิริสิริ, 2560) การประเมินความต้องการจำเป็น เพื่อกำหนดความแตกต่างของสภาพที่เกิดขึ้นกับสภาพที่ควรจะเป็นจริง โดยระบุสิ่งที่ต้องการให้เกิดว่ามีลักษณะเช่นใด และประเมินสิ่งที่เกิดขึ้นจริงว่ามีลักษณะเช่นใด จากนั้นนำผลที่ได้มาวิเคราะห์เพื่อการเปลี่ยนแปลงกระบวนการจัดการศึกษา การเปลี่ยนแปลงอันเนื่องมาจากการประเมินความต้องการจำเป็นจึงเป็นการเปลี่ยนแปลงในเชิงสร้างสรรค์และเปลี่ยนแปลงทางบวก (สุวิมล ว่องวานิช, 2562) การจัดลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็นสามารถดำเนินการได้หลายวิธี โดยในการวิจัยครั้งนี้ใช้วิธี Priority Needs

Index แบบปรับปรุง ซึ่งเป็นสูตรที่ปรับปรุงจากสูตร PNI โดยนงลักษณ์ วิรัชชัย และสุวิมล ว่องวาณิช โดยข้อที่มีค่าดัชนีสูง แสดงว่าความต้องการจำเป็นอยู่ในระดับสูง ต้องให้ความสำคัญและต้องได้รับการแก้ไขก่อนตามลำดับ

โรงเรียนพื้นที่ภูเขาสูงในถิ่นทุรกันดาร ตั้งอยู่ในพื้นที่เนินเขา ภูเขา เทือกเขาที่มีความสูงกว่าระดับน้ำทะเลปานกลาง 500 เมตรขึ้นไป หรือตั้งอยู่ในพื้นที่เนินเขาสูงกว่าความสูงเฉลี่ยของจังหวัด หรือเป็นโรงเรียนที่ตั้งอยู่ในหุบเขาระหว่างภูเขาที่มีเส้นทางคมนาคมผ่านเนินเขาสูงกว่าระดับน้ำทะเลปานกลาง 500 เมตรขึ้นไป ซึ่งมีความยากลำบากในการจัดการศึกษา โดยพิจารณาจากสภาพภูมิศาสตร์ ลักษณะและระยะทางการคมนาคม ระบบสาธารณูปโภค และความยุ่งยากในการบริหารจัดการศึกษาอื่น ๆ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2565) สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2565) ได้กำหนดนโยบายและจุดเน้นของโครงการพัฒนาการจัดการศึกษาโรงเรียนที่ตั้งในพื้นที่ลักษณะพิเศษ โดยมุ่งเน้นการพัฒนา 2 ด้านหลัก ได้แก่ (1) การพัฒนาคุณภาพการศึกษา ครอบคลุมการพัฒนาคุณภาพการอ่านภาษาไทย การพัฒนาทักษะชีวิต และการพัฒนาทักษะอาชีพ และ (2) การพัฒนาคุณภาพตามมาตรฐานสำหรับโรงเรียนที่ตั้งในพื้นที่ลักษณะพิเศษ โดยดำเนินการเสริมสร้างความปลอดภัยของสถานศึกษา

ผู้วิจัยเห็นว่าการบริหารงานวิชาการเป็นภารกิจหลักที่สำคัญต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษา โดยเฉพาะในโรงเรียนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดารที่มีความยากลำบากในการจัดการศึกษาเนื่องจากสภาพภูมิศาสตร์ การคมนาคม และระบบสาธารณูปโภค แม้สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานจะกำหนดขอบข่ายการบริหารงานวิชาการไว้ 12 ด้านและมีนโยบายพัฒนาโรงเรียนในพื้นที่ลักษณะพิเศษ แต่ยังคงจำเป็นต้องประเมินความต้องการจำเป็นเพื่อหาความแตกต่างระหว่างสภาพที่เป็นอยู่จริงกับสภาพที่ควรจะเป็น เพื่อนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงและพัฒนาการบริหารงานวิชาการให้เหมาะสมกับบริบทของโรงเรียนในพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดารอย่างแท้จริง

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methods Research) โดยแบ่งรูปแบบการวิจัยออกเป็น 2 ขั้นตอน ได้แก่

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาความต้องการจำเป็นในการบริหารงานวิชาการของครูโรงเรียนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปานาน

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง คือ ครูโรงเรียนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดารในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปานาน จำนวน 11 โรงเรียน จำนวน 203 คน โดยกลุ่มตัวอย่างได้กำหนดขนาดโดยใช้ตารางสำเร็จรูปของเครจซี่และมอร์แกน (Krejcie and Morgan, 1970) ได้มาจากวิธีการสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sample) ตามสัดส่วนของครูแต่ละโรงเรียนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร จำนวน 136 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสอบถามความต้องการจำเป็นในการบริหารงานวิชาการของครูโรงเรียนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร แบ่งออกเป็น 2 ตอน ได้แก่ ตอนที่ 1 เป็นข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามเพศ ตำแหน่ง วุฒิการศึกษาและประสบการณ์ในการทำงาน ลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check List) ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามความต้องการจำเป็นในการบริหารงานวิชาการของครูโรงเรียนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร ประกอบด้วย 12 ด้าน รวมทั้งสิ้น 47 ข้อ มีลักษณะเป็นมาตราประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ โดยมีเกณฑ์ในการเลือกตอบในส่วนของสภาพปัจจุบัน / สภาพที่พึงประสงค์ในการบริหารงานวิชาการ โดยใช้วิธีการให้คะแนนตามน้ำหนักของตัวเลือก

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล มีขั้นตอน คือ ผู้วิจัยได้ส่งเอกสารเพื่อขอรับการพิจารณารับรองจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ เมื่อได้เอกสารรับรองโครงการแล้ว จึงได้ดำเนินการวิจัยตามกระบวนการวิจัย โดยทำหนังสือจากวิทยาลัยการศึกษามหาวิทยาลัยพะเยา ถึงผู้อำนวยการโรงเรียนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดารที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูล จากนั้นดำเนินการเก็บข้อมูล โดยการส่งแบบสอบถามทางออนไลน์หรือ Google Form ถึงครูในโรงเรียนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปานาน ที่เป็นกลุ่มผู้ให้ข้อมูล โดยกำหนดระยะเวลาในการตอบแบบสอบถามและส่งคืนภายใน 10 - 15 วัน เมื่อครบกำหนด ผู้วิจัยได้ตรวจสอบความสมบูรณ์และความถูกต้องของแบบสอบถามที่ได้รับคืนจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูล จำนวน 136 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 100

4. การวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยใช้สถิติพื้นฐาน ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับความต้องการจำเป็นในการบริหารงานวิชาการของครู

โรงเรียนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร โดยใช้สถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และวิธี Priority Needs Index แบบปรับปรุง PNI_{modified} (สุวิมล ว่องวาณิช, 2562)

ขั้นตอนที่ 2 การศึกษาแนวทางการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอำนาจ

1. กลุ่มผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คน ที่เป็นผู้บริหารสถานศึกษา ซึ่งได้มาด้วยวิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Selection)

2. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) ประกอบด้วย 12 ด้าน ได้มาจากการวิเคราะห์และจัดลำดับความต้องการจำเป็นสูงสุดในขั้นตอนที่ 1

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล มีขั้นตอน คือ ผู้วิจัยได้ส่งเอกสารเพื่อขอรับการพิจารณารับรองจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ เมื่อได้เอกสารรับรองโครงการแล้ว จึงได้ดำเนินการวิจัยตามกระบวนการวิจัย โดยการออกหนังสือขอความร่วมมือจากวิทยาลัยการศึกษา มหาวิทยาลัยพะเยา เพื่อขอความอนุเคราะห์เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์ จากนั้นติดต่อนัดหมายกับผู้ทรงคุณวุฒิที่ให้สัมภาษณ์เป็นรายบุคคล นัดวัน เวลาและสถานที่ ในการสัมภาษณ์ และดำเนินการสัมภาษณ์ตามแนวประเด็นที่กำหนดไว้ในแบบสัมภาษณ์

4. การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากวิธีการจดบันทึกและการบันทึกเสียงมาจัดพิมพ์เป็นข้อมูล จากนั้นวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลเป็นความเรียงแบบพรรณนา แล้วสรุปประเด็นเนื้อหา ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

ผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาความต้องการจำเป็นในการบริหารงานวิชาการของครูโรงเรียนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอำนาจ โดยภาพรวม รายละเอียดดังตาราง

ตารางที่ 1 แสดงสภาพปัจจุบันและสภาพอันพึงประสงค์ และดัชนีความต้องการจำเป็นในการบริหารงานวิชาการของครูโรงเรียนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอำนาจ ในภาพรวม

ที่	รายการ	สภาพปัจจุบัน			สภาพพึงประสงค์			PNI _{modified}	อันดับ
		\bar{X}	S.D.	ระดับ	\bar{X}	S.D.	ระดับ		
1	ด้านการพัฒนาหลักสูตร สถานศึกษา	3.12	0.64	ปาน กลาง	4.55	0.50	มาก ที่สุด	0.458	11
2	ด้านการพัฒนา กระบวนการเรียนรู้	3.10	0.68	ปาน กลาง	4.60	0.50	มาก ที่สุด	0.484	2
3	ด้านการวัดผล ประเมินผล และเทียบโอนผลการเรียน	3.11	0.68	ปาน กลาง	4.60	0.50	มาก ที่สุด	0.479	4
4	ด้านการวิจัยเพื่อพัฒนา คุณภาพการศึกษา	3.12	0.66	ปาน กลาง	4.64	0.48	มาก ที่สุด	0.487	1
5	ด้านการพัฒนาสื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยี ทางการศึกษา	3.13	0.68	ปาน กลาง	4.63	0.49	มาก ที่สุด	0.479	4
6	ด้านการพัฒนาแหล่ง เรียนรู้	3.14	0.65	ปาน กลาง	4.61	0.49	มาก ที่สุด	0.468	7
7	ด้านการนิเทศการศึกษา	3.16	0.65	ปาน กลาง	4.63	0.49	มาก ที่สุด	0.465	10
8	ด้านการแนะแนว การศึกษา	3.16	0.65	ปาน กลาง	4.64	0.49	มาก ที่สุด	0.468	7
9	ด้านการพัฒนาระบบการ ประกันคุณภาพภายใน สถานศึกษา	3.17	0.62	ปาน กลาง	4.65	0.48	มาก ที่สุด	0.467	9
10	ด้านการส่งเสริมความรู้ ด้านวิชาการแก่ชุมชน	3.12	0.65	ปาน กลาง	4.62	0.49	มาก ที่สุด	0.481	3
11	ด้านการประสานความ ร่วมมือในการพัฒนา วิชาการกับสถานศึกษาอื่น	3.13	0.63	ปาน กลาง	4.63	0.48	มาก ที่สุด	0.479	4
12	ด้านการส่งเสริมและ สนับสนุนงานวิชาการแก่ บุคคล ครอบครั้ว องค์กร หน่วยงาน และสถาบันอื่น ที่จัดการศึกษา	3.20	0.63	ปาน กลาง	4.63	0.49	มาก ที่สุด	0.447	12
	รวม	3.14	0.65	ปาน กลาง	4.62	0.49	มาก ที่สุด	0.472	-

จากตารางที่ 1 พบว่า มีดัชนีความต้องการจำเป็น (PNI_{modified}) ของการบริหารงานวิชาการของครูโรงเรียนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา น่าน ในภาพรวมเท่ากับ 0.472 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านที่มีดัชนีความต้องการจำเป็นสูงสุด คือ ด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา ($PNI_{\text{modified}} = 0.487$) รองลงมา คือ ด้านการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ ($PNI_{\text{modified}} = 0.484$) และด้านที่มีดัชนีความต้องการจำเป็นต่ำสุด คือ ด้านการส่งเสริมและสนับสนุนงานวิชาการแก่บุคคล ครอบครัว องค์กร หน่วยงาน และสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา ($PNI_{\text{modified}} = 0.447$)

2. ผลการศึกษาแนวทางการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาควรดำเนินการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบเชิงบูรณาการ โดยเริ่มต้นจากการพัฒนาหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้ที่ยึดโยงกับภูมิปัญญาท้องถิ่นและการจัดการเรียนรู้เชิงรุกเพื่อสร้างทักษะอาชีพ ควบคู่ไปกับการส่งเสริมให้ครูใช้การวิจัยในชั้นเรียน และสื่อนวัตกรรมเทคโนโลยีมาแก้ปัญหาความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา ภายใต้ระบบการนิเทศแบบกัลยาณมิตรและการประกันคุณภาพภายในตามวงจร PDCA ที่เข้มแข็ง ในขณะเดียวกัน ต้องยกระดับการวัดผลสู่การประเมินตามสภาพจริงและการแนะแนวที่เชื่อมโยงสู่ชีวิตจริง โดยใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชนเป็นฐานและขยายขอบข่ายความร่วมมือทางวิชาการไปยังสถานศึกษาอื่น รวมถึงการเป็นศูนย์กลางบริการวิชาการและวิทยากรที่ปรึกษาแก่ครอบครัวและหน่วยงานภายนอก เพื่อสร้างความเข้มแข็งให้แก่ภาคีเครือข่ายและการจัดการศึกษาในพื้นที่สูงที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมได้อย่างยั่งยืน

อภิปรายผล

1. ผลการศึกษาความต้องการจำเป็นในการบริหารงานวิชาการของครูโรงเรียนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัศึกษาน่าน พบว่า

1.1 จากผลการศึกษาความต้องการจำเป็นในการบริหารงานวิชาการของครูโรงเรียนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร คือด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา พบว่า เป็นด้านที่มีค่าดัชนีความต้องการจำเป็นมากที่สุด ทั้งนี้ ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่าครูในพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดารมีความต้องการพัฒนาทักษะด้านการวิจัยมากที่สุด ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงช่องว่างขนาดใหญ่ระหว่างความคาดหวังในการใช้กระบวนการวิจัยเพื่อพัฒนานักเรียนกับสภาพการปฏิบัติจริงในปัจจุบัน ถือเป็นประเด็นวิกฤตที่ชี้ให้เห็นว่า ครูยังขาดความมั่นใจหรือขาดการสนับสนุนในการ

ทำวิจัยเพื่อแก้ปัญหาผู้เรียน เนื่องด้วยในบริบทของโรงเรียนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดารซึ่งมีความซับซ้อนของปัญหา ทั้งด้านชาติพันธุ์ ภาษา และวัฒนธรรม ทรัพยากรและภาระงานอื่น นอกเหนือการสอน วิธีการจัดการเรียนการสอนแบบปกติเพียงอย่างเดียวไม่สามารถตอบโจทย์ การแก้ปัญหาผู้เรียนได้ ครูผู้สอนจึงมีความจำเป็นเร่งด่วนที่จะต้องใช้กระบวนการวิจัยเป็น เครื่องมือในการค้นหาคำตอบและสร้างนวัตกรรมที่เหมาะสมกับบริบทเฉพาะของตนเอง เพื่อ ยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่มักจะทำต่ำกว่าเกณฑ์ในพื้นที่นี้ ซึ่งผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับ แนวคิดของ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2552) ที่ระบุว่าควรวิจัยเพื่อพัฒนา คุณภาพการศึกษาเป็นภารกิจหลักที่ครูต้องศึกษา วิเคราะห์ และดำเนินการเพื่อแก้ปัญหา คุณภาพการเรียนรู้ของผู้เรียน และสอดคล้องกับงานวิจัยของ อภิชา พุ่มพวง (2559) ที่ศึกษา ปัญหาการบริหารงานวิชาการโรงเรียนมัธยมศึกษาและพบว่าด้านกาวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพ การศึกษามีปัญหาอยู่ในระดับมากที่สุด นอกจากนี้ ยังสนับสนุนแนวคิดของ Grossman (2009) ที่เสนอว่าแนวทางการบริหารงานวิชาการที่เป็นเลิศต้องเริ่มจากการพัฒนาครูให้สามารถ ปรับปรุงวิธีการสอนและพัฒนาตนเองผ่านการวิจัยเพื่อเพิ่มพูนประสิทธิภาพในการทำงาน การ พัฒนาทักษะวิจัยให้แก่ครูในพื้นที่สูงจึงไม่ใช่ทางเลือก แต่เป็นทางรอดในการลดความเหลื่อมล้ำ ทางการศึกษา การปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้

1.2 จากผลการศึกษาความต้องการจำเป็นในการบริหารงานวิชาการของครูโรงเรียน พื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร คือ ด้านการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ พบว่า มีความต้องการจำเป็น สูงเป็นลำดับที่สอง โดยสภาพปัจจุบันอยู่ในระดับปานกลาง แต่สภาพที่พึงประสงค์อยู่ในระดับ มากที่สุด ซึ่ง ผลการวิจัยนี้สะท้อนให้เห็นถึงความตื่นตัวและความต้องการปรับเปลี่ยนรูปแบบ การจัดการเรียนรู้ของครูในโรงเรียนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร จากการสอนที่เน้นเนื้อหาวิชาการ (Passive Learning) ไปสู่การจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) ที่เน้นทักษะปฏิบัติ ความสำคัญของประเด็นนี้อยู่ที่บริบทของพื้นที่ ซึ่งผู้เรียนจำเป็นต้องมีทักษะชีวิต (Life Skills) และทักษะอาชีพ (Career Skills) เพื่อการดำรงชีพและการอยู่รอดในอนาคต การจัดการเรียนรู้ จึงต้องยืดหยุ่นและบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้ากับเทคโนโลยีสมัยใหม่ เพื่อให้ผู้เรียนเห็น คุณค่าของการศึกษาและสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้จริงสอดคล้องกับนโยบายของ สำนักงาน คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2565) เกี่ยวกับโรงเรียนพื้นที่ลักษณะพิเศษ ที่มุ่งเน้นการ พัฒนาทักษะอาชีพและการจัดการเรียนรู้เชิงรุกเพื่อพัฒนาคุณภาพการอ่านและทักษะชีวิต และ สอดคล้องกับงานวิจัยของ ศิริวิวัฒน์ บุญโตนด (2564) ที่พบว่าการพัฒนากระบวนการเรียนรู้

เป็นด้านที่มีความต้องการจำเป็นสูง เพื่อมุ่งเน้นผลลัพธ์ของผู้เรียนเป็นสำคัญ นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับแนวคิดของ วิชัย วงษ์ใหญ่ และมารุต พัฒนา (2563) ที่กล่าวว่าการจัดการศึกษาในพื้นที่สูงต้องคำนึงถึงการบูรณาการองค์ความรู้ท้องถิ่นและมีความยืดหยุ่นสอดคล้องกับวิถีชีวิต ซึ่งยืนยันว่ากระบวนการเรียนรู้ในบริบทนี้ต้องถูกออกแบบใหม่ให้สามารถตอบโจทย์ชีวิตมากกว่าแค่ตอบโจทย์ในตำรา

1.3 จากผลการศึกษาความต้องการจำเป็นในการบริหารงานวิชาการของครูโรงเรียนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร คือ ด้านการส่งเสริมความรู้ด้านวิชาการแก่ชุมชน พบว่า มีความต้องการจำเป็นสูงเป็นลำดับที่สาม ซึ่งในบริบทสังคมเมือง โรงเรียนอาจเป็นเพียงสถานศึกษา แต่ในบริบทของพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร โรงเรียนเปรียบเสมือนศูนย์กลางความเจริญ และแหล่งทรัพยากรความรู้ที่สำคัญที่สุดของชุมชน ผลการวิจัยนี้จึงมีนัยสำคัญที่บ่งบอกว่า โรงเรียนต้องขยายบทบาทออกจากรั้วโรงเรียน (School-based to Community-based) เพื่อทำหน้าที่บริการวิชาการ ให้ความรู้ด้านอาชีพ สุขภาวะ และเทคโนโลยีแก่คนในชุมชน เพราะเมื่อชุมชนเข้มแข็ง ผู้ปกครองมีความรู้และรายได้ ย่อมส่งผลสะท้อนกลับมาสู่การสนับสนุนการเรียนรู้ของบุตรหลานและการพัฒนาโรงเรียนในที่สุด โดยประเด็นนี้สอดคล้องกับบทบาทหน้าที่สถานศึกษาตามที่ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2550) กำหนดไว้ว่า สถานศึกษาต้องจัดกระบวนการเรียนรู้ร่วมกับบุคคล ครอบครัว และชุมชน เพื่อส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ฉันทยาภรณ์ สังข์เมือง (2565) ที่พบว่าการส่งเสริมความรู้ให้ชุมชนและการมีส่วนร่วมกับชุมชนเป็นปัจจัยสำคัญในการยกระดับคุณภาพการศึกษา การละเลยภารกิจด้านนี้อาจทำให้โรงเรียนกลายเป็นหน่วยงานที่แปลกแยกจากวิถีชุมชน ซึ่งขัดแย้งกับหลักการพัฒนาที่ยั่งยืน

2. ผลการศึกษาแนวทางการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอำนาจ พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาควรมุ่งเน้นการพัฒนาหลักสูตรที่สอดคล้องกับบริบทพื้นที่สูงและวัฒนธรรมวิถีถิ่น โดยบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นและทักษะอาชีพเข้ากับการเรียนรู้ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ วิชัย วงษ์ใหญ่ และมารุต พัฒนา (2563) และทฤษฎีระบบของ Kaufman & English (1979) ด้านการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ ควรเน้นการเรียนรู้แบบลงมือทำผ่านโครงงานฐานชุมชน พร้อมปรับบทบาทครูให้เป็น "โค้ช" ที่เชี่ยวชาญการใช้เทคโนโลยีและ AI สอดคล้องกับแนวคิดของ Fullan (2007) และ Glatthorn (1990) ด้านการวัดและประเมินผล ควรเน้นการวัดผลตามสภาพจริง (Authentic Assessment) ที่หลากหลาย สอดคล้องกับทฤษฎีของ Stiggins และคณะ (2004)

นอกจากนี้ ควรส่งเสริมการวิจัยในชั้นเรียน พัฒนาสื่อนวัตกรรมและแหล่งเรียนรู้ที่เชื่อมโยงกับชุมชน จัดระบบนิเทศการศึกษาแบบกัลยาณมิตร พัฒนาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน และขับเคลื่อนระบบประกันคุณภาพภายในด้วยวงจร PDCA สอดคล้องกับแนวคิดของ ธีระ รุญเจริญ (2560) สำหรับการส่งเสริมความรู้แก่ชุมชน ควรพัฒนาโรงเรียนให้เป็นศูนย์การเรียนรู้ชุมชน (Community Learning Center) และสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับสถานศึกษาอื่นเพื่อแลกเปลี่ยนแนวปฏิบัติที่ดี สอดคล้องกับแนวคิดของ ประเสริฐ บุญเรือง (2562) และ UNESCO (2023) ทั้งหมดนี้มุ่งเน้นการพัฒนาคุณภาพการศึกษาที่ยั่งยืนและสอดคล้องกับบริบทเฉพาะของพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร

สรุป/ข้อเสนอแนะ

การวิจัยในครั้งนี้สรุปได้ว่า ความต้องการจำเป็นในการบริหารงานวิชาการของครูโรงเรียนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร ในภาพรวมเท่ากับ 0.472 ซึ่งด้านที่มีดัชนีความต้องการจำเป็นสูงสุดคือ ด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา และแนวทางในการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดารนั้น มีความเหมาะสมและมีความเป็นไปได้ในการนำไปใช้เพื่อเป็นแนวทางในการบริหารงานวิชาการของพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร ข้อเสนอแนะในการวิจัย ประกอบด้วย 1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ ประกอบด้วย 1.1 สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ควรนำแนวทางการบริหารงานวิชาการพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดารไปใช้ในการวางแผน เพื่อพัฒนาสถานศึกษาในสังกัดเดียวกันให้เกิดการเปลี่ยนแปลง โดยวางแผนงานวิชาการให้ตอบสนองต่อความต้องการของพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร 1.2 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาฯ ควรกำหนดนโยบายให้สถานศึกษาพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร มีการพัฒนาการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา เนื่องจากข้อค้นพบของการวิจัยเป็นความจำเป็นเร่งด่วนอันดับสูงสุดที่จะต้องได้รับการพัฒนา 1.3 ผู้อำนวยการสถานศึกษาพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร ควรนำแนวทางการบริหารงานวิชาการพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดารไปใช้ในการวางแผน กำหนดนโยบายของสถานศึกษาให้สามารถตอบสนองต่อความต้องการของพื้นที่ และควรส่งเสริม สนับสนุนการใช้กระบวนการวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียน โดยเน้นบริบททฤษฎีวัฒนธรรมและทักษะอาชีพที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตจริงของผู้เรียนในถิ่นทุรกันดาร 2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป ประกอบด้วย 2.1 ควรศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนพื้นที่สูงที่เป็นเลิศ (Best

Practice) เพื่อนำมาเป็นต้นแบบ 2.2 ควรมีการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (PAR) เพื่อพัฒนารูปแบบการบริหารงานวิชาการที่เหมาะสมเฉพาะสำหรับกลุ่มโรงเรียนในบริบทเฉพาะถิ่น

2.3 ควรศึกษาเปรียบเทียบความต้องการจำเป็นในการบริหารงานวิชาการ ระหว่างโรงเรียนในพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดารในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาตอนต้น กับโรงเรียนในสังกัดอื่นหรือในพื้นที่ภูมิภาคอื่นที่มีบริบทใกล้เคียงกัน เพื่อหาข้อสรุปในภาพรวมระดับประเทศ

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2560). *แนวทางการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษา ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560)*. นนทบุรี: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- ชัยยุทธ ศิริสุทธิ. (2563). การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการโรงเรียนในพื้นที่สูง สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. ใน *วิทยานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต, มหาวิทยาลัยนเรศวร*.
- ฉันทยาภรณ์ สังข์เมือง. (2565). ความต้องการจำเป็นและแนวทางการบริหารงานวิชาการเพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 1. ใน *วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยนเรศวร*.
- ธีระ รุญเจริญ. (2560). *ความเป็นมืออาชีพในการจัดและบริหารการศึกษายุคปฏิรูปการศึกษา เพื่อปฏิรูป 2 และประเทศไทย 4.0* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: ข้าวฟ่างการพิมพ์.
- นงลักษณ์ วิรัชชัย และสุวิมล ว่องวานิช. (2563). *การประเมินความต้องการจำเป็น: แนวคิดและการประยุกต์* (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ประเสริฐ บุญเรือง. (2562). *นโยบายและยุทธศาสตร์การพัฒนาคุณภาพการศึกษาสำหรับเขตพื้นที่พิเศษ*. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.
- พชรวิทย์ จันทร์ศิริสิริ. (2560). *นโยบายและการวางแผนกลยุทธ์สำหรับสถานศึกษายุคใหม่*. มหาสารคาม: อภิชาติการพิมพ์.
- มูลนิธิเพื่อพัฒนาการศึกษาในถิ่นทุรกันดาร. (2563). *รายงานสถานการณ์การศึกษาในพื้นที่ห่างไกลของประเทศไทย ประจำปี 2563*. กรุงเทพฯ: มูลนิธิเพื่อพัฒนาการศึกษาในถิ่นทุรกันดาร.

- วิชัย วงษ์ใหญ่ และมารุต พัฒนาผล. (2563). *การบริหารหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้เชิงรุกในบริบทการศึกษาเฉพาะพื้นที่*. กรุงเทพฯ: จรัสสินทวงศ์การพิมพ์.
- ศิริวัฒน์ บุญโตตนด. (2564). ความต้องการจำเป็นและแนวทางการส่งเสริมการบริหารงานวิชาการสู่ความเป็นเลิศของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพิจิตร. ใน *วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารศึกษิต*. มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2550). *แนวทางการกระจายอำนาจบริหารและการจัดการศึกษาให้คณะกรรมการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษาตามกฎหมายกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์ และวิธีการกระจายอำนาจการบริหาร และการจัดการศึกษา*. นนทบุรี: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2552). *คู่มือการบริหารจัดการคุณภาพ*. นนทบุรี: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2564). *แนวทางการพัฒนาคุณภาพการศึกษาโรงเรียนพื้นที่สูงและถิ่นทุรกันดาร*. นนทบุรี: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2565). *คู่มือเกณฑ์การคัดกรองโรงเรียนที่ตั้งในพื้นที่ลักษณะพิเศษ*. นนทบุรี: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอำนาจ. (2567). *ระบบบริการข้อมูลภาครัฐ BIG DATA*. เรียกใช้เมื่อ 30 พฤษภาคม 2568 จาก <https://bigdata.spmnan.go.th>
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2562). *รายงานสภาพปัญหาและข้อเสนอแนะการจัดการศึกษาสำหรับพื้นที่พิเศษ*. กรุงเทพฯ: บริษัท พรักหวานกราฟฟิค.
- สุวิมล ว่องวานิช และคณะ. (2562). *การพัฒนากระบวนการจัดการเรียนรู้ในโรงเรียนพื้นที่สูงตามแนวพระราชดำริ*. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- อภิชา พุ่มพวง. (2559). ปัญหาและแนวทางการพัฒนาการบริหารงานวิชาการโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดสมุทรปราการ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 6. ใน *วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารศึกษิต*. มหาวิทยาลัยบูรพา.
- Banks, J. A., & Banks, C. A. M. (2010). *Multicultural education: Issues and perspectives* (7th ed.). Wiley.

- Fullan, M. (2007). *The new meaning of educational change* (4th ed.). Teachers College Press.
- Grossman, P. (2009). *Teaching Practice: A Cross-Professional Perspective*. Teachers College Record.
- Kaufman, R., & English, F. W. (1979). *Identifying and solving problems: A systems approach*. University Associates.
- Stiggins, R. J., Arter, J. A., Chappuis, J., & Chappuis, S. (2004). *Classroom assessment for student learning: Doing it right—using it well*. Assessment Training Service.
- UNESCO. (2023). *Education for All Global Monitoring Report 2023: Teaching and Learning: Achieving Quality for All*. Paris: UNESCO